

С Т А Н О В И Щ Е

от доц. д-р Мариян Стоядинов

Православен богословски факултет, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”
на дисертационния труд на Проф. д-р Емил Трайчев Стоянов,
Богословски факултет на СУ „Св. Климент Охридски”, за присъждането на
научната степен „доктор на науките”
на тема *Тълкуването на старозаветните текстове в Новия Завет*

Предложеният за разглеждане труд е посветен на една значима и за библистиката, и за богословието тема; значима за библистиката, защото надхвърля границите на „старозаветните” (само) и „новозаветните” (само) изследвания; значима и за богословието, заради акцента върху толкова необходимото „църковно христологично тълкувателно предание” (с. 7) и неговата конкретна актуализация.

Тезата е изложена в рамките на 190 (стандартни) страници. Съдържанието включва *Предговор*, *Увод*, две *Глави*, посветени съответно на „Тълкувателното предание през епохата на Новия Завет” и „Тълкуването на Стария Завет в Новия Завет и последвалото го тълкуване в древната Църква”. Следват *Заключение* и списък на литературата (от с. 191 до с. 259). Приложен е списък със съкращенията. Съдържанието би улеснило работата с текста на този етап, ако са упоменати началните страници на отделните раздели и глави.

Предговорът е посветен на мотивиращите автора предизвикателства в разкриване „категиите и предпоставките, които впоследствие изграждат богословието на св. отци”. Всички тези категории и предпоставки са зададени в Свещеното Писание и това обяснява не просто тяхната

значимост, сами по себе си, а значимостта им като „духовни принципи”, които продължават да „определят и направляват непрестанно църковния живот и мисъл през вековете” (с. 8).

Уводът подробно и в същото време концептуално – в три обособени раздела – очертава границите на изследването, като в третата си част поставя темата на изследването в контекста на един съвременен библиестичен дискурс. Акцент е поставен върху съществуващата днес „спешна нужда от изследване и оползотворяване на църковното тълкувателно предание относно тълкуването на текстовете на Стария Завет в Новия и съживяването на неговото месианско-христологично измерение” (с. 21).

Още в началото, и още от Увода, ми се иска да коментирам един акцент, който – макар и в цитиран текст – по характерен начин задава една от линиите в изследването. Повод за коментар ми дава следния текст, всъщност първото изречение в Увода: „Основата на християнското тълкуване полага Иисус Христос. Примерът му е последват от апостолите. Въз основа на Стария Завет Иисус Христос обосновава Своето спасително служение и оборва противниците на учението Си” (с. 9). Разбирам контекста на цитирания пасаж. В голяма степен смисълът му се пояснява и в бележката под линия: „Когато внимателно се изследват множеството новозаветни цитати и алюзии от Стария Завет, виждани като пророчества, свързани с Христос, или многото позовавания на старозаветни реалии, виждани като съдържащи типологични препратки към Христос и спасителната Му дейност, ясно разбираме, че този процес на христологично тълкуване на Стария Завет не е просто творение на новозаветните писатели или на апостолската Църква, а че неговото начало поставя Сам Господ Иисус Христос”. Въпросът, който бих искал да

поставя, е следният: ако Иисус Христос с „Въплътилото се Слово Божие”, не е ли Той всъщност и Цел на тълкуването. Ако кажем: „Въплътилото се Слово Божие полага основата на християнското тълкуване” или: „Въплътилият се Син Божи, св. апостол Павел и новозаветните писатели развиват и нови тълкувателни принципи, в съгласие с новата вяра на Църквата” (с. 80) не рискуваме ли да поставим прекалено силна демаркационна линия между Стария Завет и Сина Божи? Ако Старият Завет е откровение за Божието домостроителство, то Въплътилият се Син Божи е колкото Субект на тълкуването, толкова и Предмет, или по-скоро Цел на това тълкуване. Този баланс между Субект и Цел – струва ми се – е необходим, за да бъде църковното христологично тълкувателно предание такова в смисъла, зададен от Халкидонския събор.

Разбира се, задълбоченият прочит на текста потвърждава, че такъв баланс има, но въпреки това, бих препоръчал по-детайлното обговаряне на тълкувателните приноси на Господ Иисус Христос. Те, струва ми се, не могат да бъдат разполагани в една равнина с приносите на съвременниците, на светите апостоли или по-късните отци на Църквата.

Първата глава (от с. 27 до с. 82), както стана дума по-горе, е посветена на Тълкувателното предание през епохата на Новия Завет. Тази част от текста е обособена върху няколко опорни точки: „Светът на Новия Завет”, „Тълкуване в гръцкия свят”, „Тълкуване в юдейския свят”, „Юдейско тълкуване в елинистическия свят” и „Тълкуване в Кумранската община”. Всички те са добра предпоставка за разгръщане на основните тези в следващата втора глава. Бих искал обаче в „1.1. Светът на Новия Завет” да видя повече място отделено на авторската визия, за сметка на представянето на някои от най-значимите публикации относно историко-културната рамка на историята на Средиземноморския свят – при все, че

това представяне е направено с вещина и професионална отговорност.

Втората глава – Тълкуването на Стария Завет в Новия Завет и последвалото го тълкуване в древната Църква – е малко по-обемна (от с. 82 до с. 179) и съдържа следните под-теми: „Отношението на Исус Христос към Стария Завет”, „Евангелието на Исус Христос и „новите условия” на вникване в тълкуването му”, „Св. апостол Павел и Стариият Завет” и „Развитието на тълкуването на старозаветните текстове в следващото църковно тълкувателно предание. В детайли е разгледана темата за св. апостол Павел, която съдържа от своя страна няколко под-теми: „Законът – „възпитател” и „завършек” в Исус Христос”, „Новата тълкувателна диалектика” и „Тълкуването на Стария Завет в Посланието до евреите”. Всяка от разглежданите под-теми е по същество детайлно вникване в тъканта на библейския текст, а анализът е придружен с богата библиография. Това, което достатъчно изразително е подчертано и което, според мен е един от основните приноси на текста, е очертаването на дисконтинуитета между апостолското и равинското тълкуване на Писанието и континуитета между апостолската и светоотеческата тълкувателна традиция. Съпоставянето на апостолското тълкуване с подхода на Филон, в случая с *Посланието до евреите*, е още един щрих в очертаването на специфичната апостолска трактовка на Стария Завет.

Последната част от тази глава – посветена на двете послания на апостол Петър – очертава последния етап при формулирането на позицията на древната Църква по отношение на Стария Завет.

Заклучението сумира – и то достатъчно прегледно и изчерпателно – тезите на изследването. По същество заключението съдържа и обобщава темата за началото на новото „тълкувателно предание” на древната Църква. Без

христоцентричното разбиране на Стария Завет, това предание не би намерило своите солидни опорни точки и ориентири.

Прави впечатление – и това може да се каже за целия текст – добрият стил, прецизността на изказа и методологичната „яснота“. В допълнение към солидната аргументация и библиографска информираност, всички тези качества придават на предложения текст онази специфична и парадоксална академична достъпност, която със сигурност ще предизвика интерес в научните среди и със стила, и със силата на аргумента.

Не на последно място в текста впечатлява творческия континуитет между различните поколения в нашата библеистична академична школа. Текстът само печели от това, че стъпва върху добрите основи, положени в предходните десетилетия, и творчески надгражда приносите на тружениците на тази благодатна нива.

Въз основа на всичко казано до тук и според изискването на процедурата по настоящата защита, заявявам, че ще гласувам „за“ присъждането на научната степен „Доктор на науките“ на Емил Трайчев Стоянов.

Велико Търново

Доц. д-р Мариян Стоядинов

07.02.2013 г.

.....